

ÜNAK TÜRKİYE ÜNİVERSİTELERİ TOPLU KATALOG PROJESİ

Kamil ÇÖMLEKÇİ*

Toplu Katalog Nedir?

Birden fazla kütüphane katalogunun birleştirilerek tek bir ara yüzden taranabildiği ve ilgili kaynakların bibliyografik künyelerine veya bilginin kendisine basılı veya elektronik olarak kullanıcıları tarafından erişildiği oluşumlardır.

Neden Toplu Katalog?

Aşağıdaki nedenlerden dolayı toplu kataloglar dün olduğu kadar, bugünde son derece önemlidir.

- Bilginin varlığından haberdar olma.
- Bilgiye erişim.
- Kayıt değişimi ve standartlaşma.

Bilginin Varlığından Haberdar Olma

- Tek bir ara yüzden kütüphanelerde bulunan kaynakları arama,
- Dinamik dil geçişli, kullanıcı dostu ara yüzler,
- Üretilen bilgi kaynaklarına dünyanın her yerinden erişim,
- Bunun kütüphanecilere getireceği saygınlık.

Kayıt Değişimi ve Standartlaşma

- Standart kayıt girişleri,
- Kayıtların paylaşılması,
- Kataloglama maliyetlerinin ve zaman kaybının minimum düzeye indirilmesi,
- Maksimum düzeyde işbirliği.

---

* Yönetim Kurulu Başkan Yardımcısı; ÜNAK. Marmara Sok.38/17 06420 Yenışehir Ankara (kcomlekci@tedankara.k12.tr).

Bilgiye Erişim

- Kütüphaneler arası ödünç verme (ILL)
- Kütüphaneci ve isteyen kiři tarafından belge isteklerinin takibi,
- Belge isteklerinin iletilmesi,
- İstenen belgelerin gönderilmesi ve teslimatın yapılması,
- Bu hizmete ilişkin muhasebe işlemleri.

Türkiye Üniversite Kütüphaneleri Toplu Katalogu Projesi

Projenin Amacı

- Türkiye Üniversite Kütüphaneleri Toplu Katalogu'nun oluşturulması,
- Türkçe-İngilizce-Almanca-Fransızca dillerinde değişebilen tek bir ara yüzden Türkiye'deki üniversite kütüphanelerinde bulunan kaynakların bibliyografik bilgilerine erişim,
- Bibliyografik bilgilerin paylaşımı ve kataloglama maliyetlerinin düşürülmesi
- Türkiye'de üretilen bilginin uluslararası paylaşıma açılması,
- Ulusal ve uluslararası kütüphaneler arası ödünç verme işleminin daha aktif ve kısa sürede gerçekleştirilmesinin sağlanması.

Tarihçe

- ÜNAK-OCLC Konsorsiyumunun kurulması (2000)
- WorldCat aboneliklerinin başlaması (2001)
- WorldCat eğitim toplantısı ve kayıt girişlerinin başlaması (2001)
- Kayıt sayısının artmasının beklenmesi (2001–2004)
- Toplu katalog için çalışmalara başlanması (2004)
- Örnek projelerin incelenmesi (2004)

Projenin Ařamaları

- Örnek kayıtların gönderilmesi ve kayıtların test edilmesi,
- Projenin tanıtılması için toplantıların yapılması,
- Üye kütüphanelerin belirlenmesi,
- Yazılımın yüklenmesi ve test edilmesi,
- Kullanıcı eğitimi,
- OCLC WorldCat aboneliği olan kütüphanelerin daha önce WorldCat'e girmiş oldukları bibliyografik bilgilerin OCLC tarafından sisteme aktarılması,
- Diğer kayıtların aktarılması,
- Kayıt alma/verme maliyetlerinin üye kütüphaneler ile birlikte belirlenmesi.
- Sistemin kullanıma açılması,
- Kütüphaneler arası ödünç verme hizmetinin (ILL) kullanıma açılması,
- Kullanım koşullarının belirlenmesi,
- Sistemin son kullanıcılara açılması.

Yapılan Çalışmalar

- Projenin duyurulmasına ve kütüphanelerimizde bulunan kaynakların bibliyografik kayıtlarının incelenmesine yönelik olarak tartışma listelerinde duyurular yapıldı.
- WorldCat üyesi 9 kütüphanenin göndermiş olduğu kayıtlar, OCLC'ye gönderildi.
- Kayıtların değerlendirilmesi sonucunda uygun olduğu OCLC tarafından belirtildi.
- Projenin tanıtılmasına yönelik toplantılar düzenlendi.
- Devlet kurumları ile ilgili yazışmalar yapıldı.
- Kullanılacak programın prototipi geliştirildi (TÜTOK).
- Geliştirilen prototipe OCLC'de bulunan kayıtlar aktarıldı.
- Farklı kütüphanelerden alınan kayıtlar prototipe aktarıldı.

- Türkçe ara yüz hazırlandı.
- Kullanıma açıldı ve konuyla ilgili olarak kütüphanelerden görüşleri istendi.
- Gelen görüşler doğrultusunda geliştirme çalışmaları yapılmaya başlandı.

Yapılması Planlanan Çalışmalar

- Üye olacak kütüphanelerin belirlenmesi.
- Maliyet için kaynak araştırmasını yapılması ve proje için kaynak bulunması.
- Yazılımın kurulacağı bilgisayarın bulunacağı yerin saptanması.
- Yazılımın kurulması.
- Üye olan kütüphanelerin WorldCat'te bulunan kayıtlarının ve onun dışındakilerin aktarılması.
- Kullanıcı eğitimlerinin verilmesi.
- Kayıt alma/verme maliyetlerinin üye kütüphaneler ile birlikte belirlenmesi.
- Sistemin kullanıma açılması.
- Kütüphaneler arası ödünç verme hizmetinin (ILL) kullanıma açılması.
- Kullanım koşullarının belirlenmesi.
- Sistemin son kullanıcılara açılması.

Proje Anketi

Projenin tanıtılmasına, Türkiye üniversite kütüphanelerinde bulunan yayınların sayılarının belirlenmesine, ne tür kütüphane otomasyon programlarının kullanıldığı ve hangi formatta kayıt üretebildiğinin belirlenmesine yönelik olarak Mayıs-Haziran ayında bir anket hazırlanarak kütüphanelere gönderildi.

- Anket gönderilen üniversite sayısı: 82
- Yanıt veren üniversite sayısı: 66
- Yanıt vermeyen üniversite sayısı: 16

Ankete Cevap Vermeyen Kütüphaneler

Akdeniz Üniv.	Cumhuriyet Üniv.	İTÜ	Marmara Üniv.
Anadolu Üniv.	Gaziantep Üniv.	Kafkas Üniv.	Ufuk Üniv.
Atatürk Üniv.	Girne Amerikan Üniv.	KTÜ	Yüzüncü Yıl Üniv.
Beykent Üniv.	Haliç Üniv.	Kocaeli Üniv.	Yakın Doğu Üniv.

Anket Sonucu:

Ankete katılan 66 kütüphaneye ait veriler şöyledir:

- Toplam kayıt sayısı: **4.394.017**
- Toplam dergi sayısı: **44.274**
- Bu konudaki düşünce: **Mutlaka yapılmalı**
- Bütçe ayırabilen kütüphane sayısı: **8** (1000–5000\$)
- Worldcat üyesi kütüphane: **18**
- MARC desteği: **60**

Programın Yurt Dışındaki Kullanıcıları

Ülke	Kurum	Adı	Kayıt Sayısı (Milyon)	Yer Bilgisi (Milyon)	Kullanıcı
Hollanda	OCLC PICA	GGC-NCC	14	25	900
Almanya	GBV	GVK	25	50	1500
Almanya	DDB	Ittis	9	16	400
Almanya	HeBIS	HeBIS	11	16	300
Almanya	BSZ	SWB	13	30	750
Fransa	ABES	SUDOC	8	19	900
Avustralya	NLA	NBU	15	30	400
İngiltere	OCLC PICA	LinkUK	5	40	?

TÜTOK (Türkiye Üniversiteleri Toplu Katalogu)

Toplu katalogun ne şekilde çalışacağı konusunda kullanıcılara fikir vermek amacı ile Ağustos ayı içinde proje ekibi ve OCLC'nin yazılım mühendisleri birlikte çalışarak bir prototip hazırlanmıştır. Bu prototipe aşağıda listesi olan kütüphanelerin OCLC'ye girmiş oldukları kayıtlar ve onunla birlikte Türkiye'den bazı üniversite kütüphanelerinden alınan kayıtlar yüklenmiştir. Şu anda prototipte toplam 104.892 kayıt bulunmaktadır.

İlgili veri tabanına <http://unak.pica.nl> adresinden erişilip tarama yapılabilir.

The TUTOK Database (1/2)			
PICA label	OCLC label	Library Name	Loaded Records
0001	B9K	Bilkent Univ Libr	30043
0002	BGZ	Bogazici Univ Libr	14542
0003	CANKA	Cankaya Univ	718
0004	ED\$	Eastern Mediterranean Univ	2210
0005	RCH	Istanbul Amerikan Robert Lisesi Orta	4632
0006	TJK	Abant İzzet Baysal Univ	114
0007	TKJ	Hacettepe Univ, Med Ctr	195
0008	TKK	Kadir Has Univ Libr	1
0009	TKQ	Hacettepe Univ, Hu Edebiyat	9
0010	TKR	Yeditep Univ Libr	9403
0011	TKV	Uludag Univ Libr	1
0012	TKX	Tubitak-Mam Libr	4
0013	TLN	National Libr of Turkey	5
0014	TOQ	Middle E Tech Univ	7736
0015	TR4XT	Istanbul Bilgi Univ	1139
0016	TR7AQ	Hacettepe Univ Kütüphanesi	6290
0017	TR7VH	Mugla Universitesi, Kutuphan Ve Dok	1651
0018	TRHAC	Hacettepe Universitesi Libr Sch	1
0019	TVG	Pamukkale Univ	16284
0020	TVK	Baskent Univ	775
0021	TVQ	Ted Ankara Col Libr	25
0022	TVV	Sabancı Univ Libr	931
0023	TVW	Isik Univ, The Libr	1892
0024	UA@	Istanbul Teknik Universitesi	1748
0025	GAZIU	Gazi Universitesi Kütüphanesi	4543
99999999	PICA	OCLC PICA	0
Records in TUTOK:			104892

TÜTOK'un Bileşenleri

Toplu katalog bittiği zaman aşağıdaki bileşenlerden oluşacaktır:

- Ulusal bir bilgi ağı
- Ulusal çevrimiçi toplu katalog
- Ulusal bilgi paylaşım sistemi

- Ulusal bilgi-belge dağıtım sistemi

Ulusal Bir Bilgi Ağı

- Türkiye'deki üniversite kütüphaneleri ve kullanıcıların, koleksiyonlarındaki her türlü bilgi kaynağının bilgilerini içeren bir ağ kurulacak ve bu ağ üzerinden aşağıdaki bilgi kaynaklarına erişebileceklerdir:
  - Kitap, dergi, CD-ROM vs.
  - İnternet kaynakları (e-veri tabanları vb.)
  - Sayısal ortama aktarılmış her türlü resim, eski eserler vs.

Ulusal Çevrimiçi Toplu Katalog

- Güncel kütüphane yer bilgileri,
- Kaynağın tek bir kayda bağlı olarak, hangi kütüphanelerde bulunduğu,
- Erişilebilirlik bilgileri,
- Farklı dillerde kapsamlı tarama olanakları,
- 5 milyondan fazla kaynağa erişim,
- 30.000 den fazla dergiye erişim,
- Olanağı olmayan kütüphanelerin bu bilgilere erişimi, vb.

Ulusal Bilgi Paylaşım Sistemi

- Son kullanıcılar masalarından üye kütüphanelerde bulunan kaynaklara erişebilecek,
- Bu kaynakları kullanmak için istekte bulunabilecek ve
- Hızlı bir şekilde kendi kütüphaneleri aracılığıyla ödünç alabilecekler,

Ulusal Bilgi-Belge Dağıtım Sistemi

- Kullanıcı, kendisine en yakın kütüphaneleri görebilecek,
- Daha az maliyetle, daha hızlı bir şekilde istediği kaynağa erişebilecek,
- Aradığı kaynağa 24 ile 48 saat içinde erişebilecek.

Kullanıcılar Açısından Yararları

- Üye olan bütün kütüphanelerin kaynaklarını tek bir ara yüzden tarayabilecek,
- Diğer kütüphane kaynaklarına rahatlıkla erişebilecek,
- Çevrimiçi olarak anında istekte bulunabilecek,
- İşlemlerin her aşamasında e-posta ile bilgilendirilebilecek veya isteğini takip edebilecek,
- İstemiş olduğu kaynağı kendi kütüphanesinden alabilecek ve iade edebilecek,
- Tam metin dergilere belirlenen lisanslar bazında erişebilecek.

Kütüphaneciler Açısından Yararları

- Kataloglanmış bir kayıt, farklı kütüphanelerde tekrar tekrar kataloglanmayacak,
- Daha kaliteli kayıtlar üretilecek,
- Kayıtlar standart bir hale gelecek,
- Daha etkin bir iletişim ve işbirliği sağlanacak,
- Bütün bunlar olumlu bir prestij yaratacak.

Toplu Kataloga Katılım

- Bütün üniversite kütüphanelerine açık,
- Gelecek için bütün kütüphanelere açık,
- Üyelik anlaşmaları dahilinde
  - Kayıt yükleme
  - Kaynakların paylaşım politikası,
- Kayıt dağıtım anlaşmaları (ILL).

Program Kurulduktan Sonra Yapılacaklar

- İlk Aşama
  - Kütüphanecilerin eğitilmesi,
  - Kayıtların bibliyografik ve yer bilgilerinin aktarılması,

- Aktarılan kayıtların belirlenecek standartlara göre düzeltilmesi,
  - Yeni kayıtların sürekli olarak sisteme girilmesi,
  - İnternet üzerinden son kullanıcılara açılması.
- İkinci Aşama
    - ILL için kullanıcı bilgilerinin girilmesi,
    - Bu bilgilerin güncellenmesi,
    - Dağıtımla ilgili ücretlerin belirlenmesi,
    - ILL hizmeti verecek kütüphanelerin belirlenmesi ve bunların şartları,
    - ILL hizmetinin son kullanıcılara açılması.

Komisyonlar ve Çalışma Grupları

- Yönetim Grubu
- Kataloglama ve Sınıflama Grubu
- Kütüphaneler Arası Kaynak Dolaşım Grubu (ILL)
- Teknik İşlemler Grubu

Yönetim Grubu

- Sistemin yönetim yapısının belirlenmesi,
- Alt komisyonların belirlenmesi,
- Çalışmaların denetlenmesi,
- Eğitim programlarının belirlenmesi,
- Maliyetlerin belirlenmesi,
- Diğer unsurlar.

Kataloglama ve Sınıflama Grubu

- Veri tabanı standartları
  - İndeksleme
- Kataloglama standartları

- Sınıflama
- Bibliyografik tanımlama vs.
- Veri giriş standartları
  - MARC, PICA3 vs.
- Çıkabilecek problemler ve çözümler
- Eğitim programları.

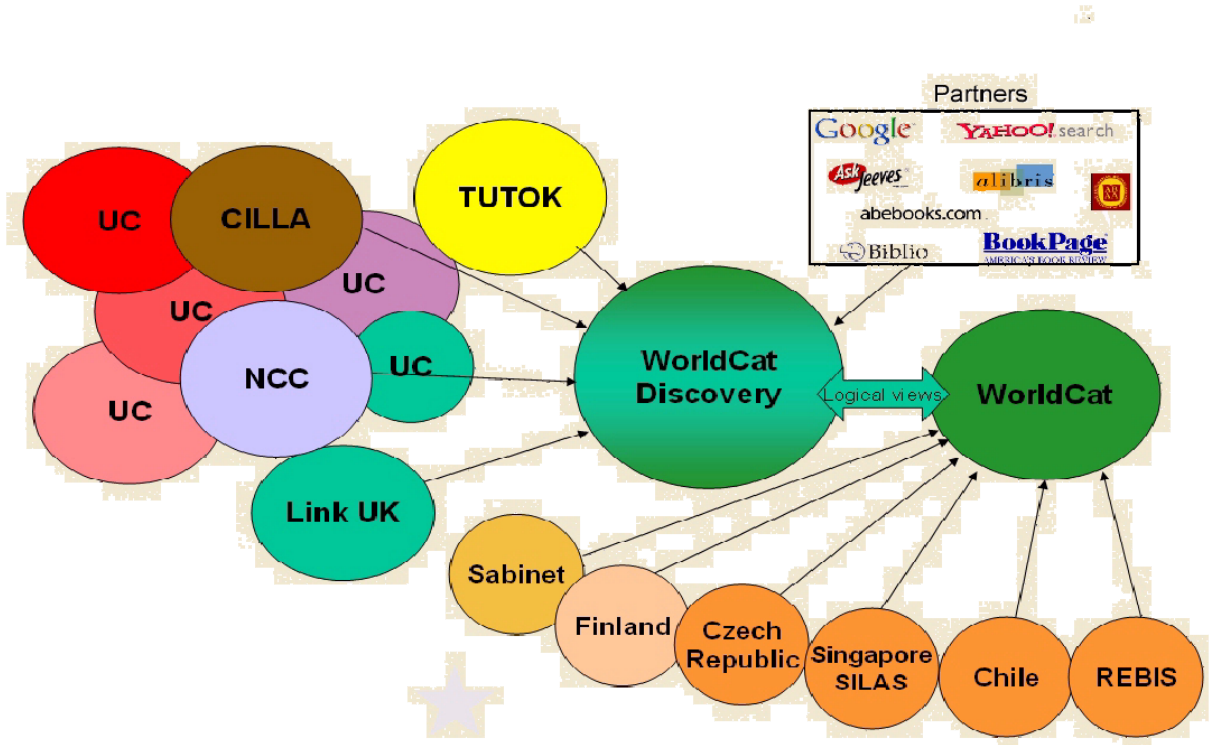
Kütüphaneler Arası Kaynak Dolaşım Grubu (ILL)

- Ödünç verme ve alma prosedürleri,
- Kullanıcı kayıt standartları ve güvenlik,
- Bütçe vs. dengeleme işlemleri,
- Çıkabilecek problemler ve çözümler,
- Eğitim.

Teknik Hizmetler Grubu

- Programların işler durumda bulundurulması,
- Güncellemeler,
- İlgili firma ile ilgili bağlantılar,
- Çıkabilecek problemler ve çözümler,
- Eğitim.

Uluslararası Erişilebilirlik

Sonuç

Gelişmiş ülkelerde üretilen bilimsel kaynaklara, ülkemizden erişilebilmesine yönelik herhangi bir problem ile karşılaşılmasına rağmen, ülkemizde üretilen kaynaklara ulaşmada, gerek yurt dışından gerekse yurt içinden ciddi problemler yaşanmaktadır. Bütün teknolojik gelişmelere rağmen, ülkemizde bulunan kütüphanelerin hala bir toplu katalogunun bulunmaması, her kütüphane katalogunun farklı programlar aracılığı ile farklı İnternet arayüzleri ile taranması ve bibliyografik formatlarda farklı standartların uygulanması üretilen bilgi kaynaklarına erişimi her geçen gün daha da zorlaştırmaktadır. Ayrıca bibliyografik kaynakların oluşturulması ve kullanılan programlara kayıtlarının yapılması aşamasında oldukça zaman ve emek kaybına neden olmakta, her kaynak her bir kütüphanede tekrar yeniden kataloglanmaktadır. Bütün bunlara ilaveten etkin bir kütüphaneler arası kaynak paylaşımı da gerçekleşmemektedir.

Derneğimiz yaptığı incelemelerde dünya toplu katalogunu (WorldCat) oluşturmuş olan ve ticari bir amaç gütmeyen OCLC ile çalışarak ülkemizde de

yukarıda detayları verilen bir toplu katalog oluşturulması amacıyla bir proje hazırlamıştır.

Projenin tamamlanmasından sonra;

- Projede yer alacak bütün kütüphanelerin kayıtlarına elektronik ortamda tek bir arayüzden erişilecek,
- İstenilen kayıt aynı yerden işaretlenerek ilgili kütüphaneden ödünç alınabilecek,
- Kataloglamada standartlaşmaya gidilecek ve kayıtlar bir kere kataloglanarak ilgili kütüphanelerin kendi otomasyon sistemlerine rahatlıkla aktarılabilecek,
- Türkiye’de üretilen kaynaklar dünyanın her yerinden erişilebilir hale gelecektir.